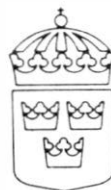

Motion till riksdagen 1985/86:N446

Lars Werner m. fl. (vpk)

Energipolitiken

Mot.1985/86
N446 – 447

Omställningen av det svenska energisystemet, från ett extremt utlandsberoende och slösaktigt användande till större inhemsk produktion och ökad hushållning, har hunnit en lång bit på väg sedan mitten på 1970-talet, då energifrågorna på allvar började diskuteras. Det är en glädjande attitydförändring i de flesta läger, som nu börjar ge praktiska resultat. Men fortfarande finns det inflytelserika grupper, såväl inom politiska partier och statliga och kommunala verksamheter som inom det privata näringslivet, som arbetar för en annan linje i energipolitiken än den som fastslagits genom riksdagsbeslut efter folkomröstningen om kärnkraft. Deras verksamhet tar sig uttryck i krav på fortsatt användning av kärnkraft efter år 2010, fortsatt utbyggnad av orörda älvar, ökad elkonsumtion, ökad bilism, nya motorvägsbyggen m. fl. sådana förslag. I motsvarande grad motsätter de sig alltför snabb utveckling av alternativ energiproduktion, hushållningsåtgärder som hotar energiavsättningen, överföring av transporter från väg till järnväg och sjöfart osv. Det finns således fortfarande två huvudlinjer i energipolitiken, och vilken som skall bli den dominerande för framtiden avgörs av hur snabbt det gamla, dåliga energisystemet kan avvecklas och det nya, goda kan etableras, så att någon återvändo inte längre är möjlig.

Det är mot denna bakgrund som vpk tar ställning till förslagen inom energiområdet i regeringens budgetproposition. Det finns många positiva förslag som syftar till en omläggning av energisystemet i den riktning som vpk länge förespråkat. Men det allmänna omdöme som vpk måste ge är att åtgärderna inte är tillräckligt omfattande och tidsplanerna alltför långt utdragna för att helt säkerställa den nya energipolitiken och hindra en fortsatt utveckling enligt det gamla mönstret.

Kärnkraft, energihushållning och elförsörjning.

En nyckelfråga i energipolitiken är fortfarande avvecklingen av kärnkraften. Så länge elkraft från det stora kärnkraftsprogrammet dumpas på den svenska energimarknaden, kommer utveckling och användning av alternativa energislag, både inhemska och importerade, att förhindras och försvåras. Den plan för kärnkraftens avveckling som energiministern redovisat i det ny tillsatta energirådet måste fastläggas och genomföras snabbare än vad som föreslås. Enligt vpk:s mening finns det redan i dag underlag för att kunna lägga fast en plan för hushållning och alternativ energiproduktion. Den bör kunna presenteras nästa år, 1987, och senast 1990 bör den s. k.

omställningsplanen, som visar hur de olika reaktorerna fasas ut, kunna presenteras. Vpk har under flera år, senast i motion 1984/85:2208, lagt förslag om hushållning med framförallt elenergin. Det är därför tillfredsställande att regeringen nu är beredd att lägga fram en preciserad plan på detta område. Också när det gäller alternativa energikällor har vpk hävdade att det behövs en planmässig introduktion. I motion 1984/85:2639 har vpk föreslagit att ett stort statligt vindkraftsprogram skall sättas igång. Det förslaget är än viktigare i dag, när vindkraften internationellt erövrar allt större marknader och en nation som vårt grannland Danmark byggt upp en exportindustri på området, som tillför det över en miljard danska kronor /år. Det avtal om utbyggnad av vindenergin som regeringen träffade med kraftindustrin förra året är inte tillräckligt offensivt och överlåter framför allt initiativet till den på ett sätt som inte kan accepteras.

Utan någon som helst planläggning för ersättning av förlorad elproduktion är det möjligt och angeläget att Ringhals 2 snarast tas ur drift. Det är inte brist på el som är det stora problemet i det svenska energisystemet. De 75 milj. kr. som preliminärt beräknats för byte av ånggeneratorerna i Ringhals 2 bör inte beviljas av riksdagen.

Också förslaget till anslag till ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer på 180 milj. kr. bör avslås.

Vpk stödde förslaget om bibehållande och förstärkning av statens kärnbränslenämnd (SKN) vid behandling av propositionen om riktlinjer för energipolitiken förra året. Men vpk har också under flera år framfört kritik mot finansieringslagens utformning, återlånerätten och säkerheten för lån genom inteckningar i reaktoranläggningar. De i den ovannämnda energipropositionen utlovade förslagen om regleringen av dessa frågor skjuts nu ytterligare på framtiden. Det är otillfredsställande att dessa viktiga frågor ännu inte fått någon lösning. Än mer beklagligt är det att den avgift som kraftbolagen skall betala in för den kommande avvecklingen fortfarande är så låg som 1,9 öre/producerad kWh. Nu aviserar energiministern en proposition i frågan till våren 1986. I avvaktan på den bör åtminstone nu fattas beslut om att avgiften från kraftbolagen till SKN höjs till 2,5 öre/kWh fr. o. m. 1986.

Frågan om SKN:s uppgifter fäster direkt uppmärksamheten på det mycket större problemet med kärnkraftsavfallens hantering, eventuella användning och sambandet kärnkraft—kärnvapen. Det finns mycket lite eller ingenting nämnt om dessa viktiga frågor i regeringens budgetproposition. Men de måste lyftas fram och regeringen måste redovisa läget så att svenska folket får veta vad som pågår. Vad händer således med det avfall från de svenska reaktorerna som har skickats till upparbetningsanläggningarna vid Sellafield i England och till La Hague i Frankrike? Pressuppgifter har talat om svenska kontakter med bl. a. Västtyskland, om att de skulle överta en del av ansvaret för det svenska avfallet i La Hague mot att Sverige tar emot och slutförvarar deras avfall från s. k. MOX-bränsle (Mixed Oxide Fuel), som använts i de tyska reaktorerna. Likaså har uppgifter cirkulerat om att Sverige, som stöd till ASEA-Atom i konkurrensen om reaktorkontrakt i Nederländerna, skulle åta sig slutförvar av avfall som en del av affären. Vad som händer med reaktoravfallet från Oskarshamsreaktorerna sedan det sänts

till Sellafield är likaså höjt i dunkel. Allt detta har med sambandet kärnkraft — kärnvapen att göra eftersom bristen på vapenplutonium är akut för många kärnvapenstater och avfallet från kärnkraftsproduktionen därmed blir en viktig råvarukälla. Riksdagen bör hos regeringen begära en fullständig redogörelse av dessa viktiga frågor. Vpk har i sin motion om säkerhetspolitik och nedrustning också aktualiserat frågan om sambandet kärnkraft — kärnvapen.

I samband med föregående års energiproposition krävde vpk att befintliga mottrycksanläggningar i landet skulle hållas i gång på bekostnad av minskad kärnkraftsproduktion och att inga användbara sådana anläggningar skulle få skrotas. Detta föreslogs mot bakgrund av den skrämmande utvecklingen inom mottrycksområdet som lämnades i propositionen. Det är därför tillfredsställande att statens energiverk nu fått i uppdrag att redovisa utvecklingen av industriellt mottryck och kraftvärme. I avvaktan på denna utredning vidhåller vpk kravet att avställda men användbara mottrycksanläggningar inte får skrotas.

När det gäller elproduktionen inom vattenkraftsområdet har vpk i motion till proposition 1985/86:3 om ny naturresurslag redovisat sin syn på dessa frågor. Då denna ännu ej behandlats av riksdagen återupprepas inte kraven här. Vpk har tidigare haft kritiska synpunkter på Vattenfalls organisation och uppgifter. Den i budgetpropositionen aviserade översynen, som skall utmynna i förslag från regeringen, är mer än nödvändig och vpk avvaktar tills vidare resultatet av detta arbete.

Bränsle- och värmeförsörjning.

Det snabbt minskande oljeberoendet i det svenska energisystemet är en av de mest positiva och viktigaste förändringarna på området under 1980-talet. Det visar att produktion och konsumtion av energi går att påverka och styra utan att andra viktiga samhällsmål behöver eftersättas. Minskningen har skett genom energisparande i uppvärmningssektorn, energisnålare processer och strukturförändringar inom industrin och oljeersättning med andra energislag. Minskningen av den totala energiförbrukningen över tiden, som kommit alla prognoser, också de från början av 1980-talet på skam, har även spelat en stor roll. Detta faktum bör, som vpk åtskilliga gånger påpekat, vägas in när vi hänvisar till tidigare energibeslut om oljans roll i vår totala energiförsörjning. Det 40-procentiga oljeberoende som förutsattes i 1980 års energipolitiska beslut är således någonting helt annat än när vi talar om ett 40-procentigt beroende i dagens energisituation. I absoluta tal, importerade oljeton, har vi redan kommit under 1980 års 40 %. Enligt vpk:s mening bör den totala energikonsumtionen minskas ytterligare, någonting som också är helt realistiskt och genomförbart. Ett vidhållande av ett visst procentberoende för olja kan då bli både oekonomiskt och direkt skadligt för det svenska energisystemet. Vi har en väl fungerande oljemarknad: åtgärderna för att minska miljöskadorna vid dess användning har varit framgångsrika och kan förväntas utvecklas ytterligare. Några avfallsproblem i egentlig mening existerar inte och tillgången och priset kan under överskådlig tid förväntas vara av sådan art att oljan väl kommer att hävda sig i

jämförelse med andra energislag. Detta alldeles oavsett om teorierna om djupgas och därmed en ständig nybildning av petroleumprodukter i jord-skorpan visar sig vara riktiga eller inte. Hur snabbt och hur mycket oljan skall ersättas med andra energislag blir därför enligt vpk:s mening beroende på dessa andra energislags egenskaper, skadeverkningar och totalpris beräknat på kostnaderna före, under och efter användandet. Med ett sådant synsätt kommer olja under överblickbar tid att vara en viktig komponent i det svenska energisystemet och ersättning med andra importerade bränslen som uran och kol med okontrollerbara skadeverkningar på miljön alltid att vara sämre alternativ.

Helt andra möjligheter erbjuder ett rent och effektivt importbränsle som naturgasen och inhemska biobränslen. När det gäller naturgas har vpk i en särskild motion yrkat på en snabbare introduktion och en större användning än vad regeringen planerar. För inhemska bränslen skulle det redan nu finnas en stor marknad om produktionen av kärnkraftsel och dess användning i värmesystemen inte lade hinder i vägen. Vpk föreslår därför att oljeersättningen i fortsättningen inte skall få ske genom ökad användning av kärnkraft och kol utan i första hand med inhemska bränslen och naturgas.

Användning av kol och avfall/sopor i värmeproduktionen måste begränsas ytterligare och på sikt avvecklas. Kolanvändningen bör kunna minskas mera än vad som förutsatts i budgetpropositionen och helst stanna på den nivå, 2,7 miljoner/år som förutses för 1986. För sopförbränningen vidhåller vpk sitt krav om förbud mot nya anläggningar och en avveckling inom en femårsperiod för dem som är i drift.

Någon uranbrytning är inte längre aktuell i Sverige, varför den debatten åtminstone tills vidare kan avföras från dagordningen. Men förhållandena vid de gruvor och i de områden där den uran som används i det svenska kärnkraftsprogrammet bryts och anrikas, är sådana att Sverige inte kan fransäga sig allt ansvar. Vi har de senaste åren fått förskräckande rapporter från uranbrytningsområdena i Canada och Australien. Vi kan förutsätta att läget i de forna franska kolonierna Niger och Gabon, som nämns i budgetpropositionen, inte är mycket bättre. Sverige kan inte fransäga sig sitt ansvar för den naturförstörelse och de övergrepp mot ursprungsbefolkningarna i dessa områden, som vårt lands uranköp bidrar till. Riksdagen bör uppdraga åt regeringen att noga följa utvecklingen vid de gruvor där den uran som används i det svenska kärnkraftsprogrammet bryts och verka för bättre förhållanden för människor och miljö.

Bränsleförbrukningen inom transportsektorn är av särskilt intresse på grund av den stora del av försurningseffekten och därmed skogsdöden, som biltransporterna bidrar till. Länge har bilismens roll i dessa sammanhang inte uppmärksamats. Men vi vet nu att framför allt kväveoxidutsläppen från landsvägstrafiken spelar en mycket stor roll när det gäller försurningen. Bränsleförbrukningen, vilka bränslen som används och vilka reningsåtgärder som vidtas har därmed mycket stor betydelse inte bara ur energimässigt utan också ur miljöpolitisk synpunkt. Den plan för introduktion av alternativa drivmedel som beslutades 1983 och som nu följs upp av en särskild utredning motoralkoholkommittén (MAK) är därför av stort intresse. Vpk stöder förslaget i budgetpropositionen om att en fullskalean-

läggning för utvinning av etanol ur spannmål uppförs. Låginblandning av motoralkoholer i drivmedel kan vara ett sätt att få bättre energiförbrukning och renare och mindre utsläpp i den yttre miljön. Andra alternativ som kan komma att undersökas och föreslås av MAK blir också av stort intresse för den fortsatta energipolitiken inom transportområdet. Utan att föregripa MAK:s arbete, utredningen lägger fram sitt förslag hösten 1986, vill vpk dock även inom detta område aktualisera gasanvändningen. I form av ren naturgas eller producerad på annat sätt är gas den absolut överlägsna energikällan ur miljösynpunkt så länge förbränningsmotorerna är konstruerade på det sätt som de är i dag. En satsning på en uppbyggnad av ett gassystem för fordonstrafiken, i första hand i storstäderna, är därför både ur energi- och miljösynpunkt ett mycket stort framsteg. I samband med beslutet om införandet av katalytisk avgasrening och det därmed billigare priset på lågoktanig, blyfri bensin, har det från petroleumbranschens sida framförts farhågor att utrymmet för gasdrift inom transportsektorn mer eller mindre kommer att försvinna. Det är en icke önskvärd effekt av reformen, som just syftar till begränsning av utsläpp från biltrafiken. Vpk har i den ovannämnda motionen om naturgas krävt lägre beskattning för detta energislag. Men utöver detta behövs ytterligare åtgärder för att säkra och utvidga gasanvändningen inom transportsektorn. Den mest angelägna åtgärden för att spara energi och skydda miljön i samband med vägtransporter är emellertid en sänkning av hastigheterna på våra vägar. Det har i samband med förslaget och beslutet att införa katalytisk avgasrening framhållits från många håll att denna så omtalade reform egentligen får marginell effekt. Antalet fordon och därmed trafikintensiteten ökar, stora delar av fordonsflottan kommer inte att försees med katalysatorer och hastigheterna ökar. Därmed ökar också drastiskt både bränsleförbrukningen och utsläppen av kväveoxider. Det är allmänt bekant att den kritiska gränsen för när ökningen av dessa två faktorer brant går upp ligger vid hastigheter omkring 80 km/tim. Vpk upprepar därför sina krav om sänkta hastigheter från behandlingen av proposition 1985/86:61 om skärpta avgasreningskrav i en särskild motion om luftföroreningar.

Hemställan

Mot bakgrund av det ovan framförda yrkas

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till en plan för energihushållning och alternativ energiproduktion under 1987,
2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag före 1990 till en omställningsplan/avvecklingsplan för kärnkraften,
3. att riksdagen beslutar att de 75 000 000 kr. som preliminärt anslagits för byte av ånggeneratorer i kärnkraftsreaktorn Ringhals 2 inte skall beviljas,
4. att riksdagen avslår förslaget till anslag i proposition 1985/86:100, bil. 14 punkt E 6. Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer på 180 000 000 kr.,
5. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ett stort statligt vindkraftsprogram i enlighet med vpk:s förslag.

6. att riksdagen beslutar om ett förbud mot nedmontering av användbara mottrycksanläggningar.

7. att riksdagen beslutar att avgiften enligt finansieringslagen för elproduktionen från kärnkraftverk till SKN höjs från 1,9 öre till 2,5 öre/kWh.

8. att riksdagen hos regeringen begär en fullständig redovisning av vad som sker eller är tänkt att ske med avfallet från de svenska reaktorerna som för närvarande förvaras i Sellafield, England och i La Hague, Frankrike.

9. att riksdagen beslutar att radioaktivt avfall från andra stater inte skall tas emot för slutförvaring i Sverige.

10. att riksdagen beslutar att oljeersättning i fortsättningen i första hand skall ske genom ersättning med inhemska bränslen eller naturgas.

11. att riksdagen uttalar att användningen av kol i det svenska energisystemet bör begränsas till de 2,7 milj. ton/år som beräknas för 1986.

[12. att riksdagen uttalar att nya sopförbränningsanläggningar inte får tas i drift och att sådan förbränning där tillfredsställande reningsåtgärder inte införts, skall avvecklas inom en femårsperiod.]

13. att riksdagen begär att regeringen noga skall följa utvecklingen vid de gruvor där den uran som används i det svenska kärnkraftsprogrammet bryts och verka för bättre förhållanden för människor och miljö.

14. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag som garanterar en fortsatt och utökad användning av gas som drivmedel särskilt i storstadsområdena.

Stockholm den 27 januari 1986

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Oswald Söderqvist (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Inga Lantz (vpk)

Tore Claeson (vpk)